

ห้องสมุดแผ่นเสียง: ขุมทรัพย์ทางปัญญาและความบันเทิงสะท้อนความเจริญของสังคม

อันดามัน ภู่วิจิตรวรารักษ์¹, วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์²

บทคัดย่อ

แผ่นเสียงเป็นทรัพยากรสารสนเทศประเภทโสตวัตถุที่ผู้คนเคยใช้บันทึกบทเพลง ประวัติศาสตร์ หรือความรู้แขนงต่าง ๆ ในยุคสมัยหนึ่ง ทำให้เป็นหลักฐานชั้นดีสำหรับการศึกษา อีกทั้งให้ความเพลิดเพลิน แม้แผ่นเสียงจะถูกแทนที่ด้วยทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบอื่นไปแล้ว ปัจจุบันกลับได้รับความนิยมอีกครั้ง หนึ่งทั้งในไทยและต่างประเทศ โดยความนิยมนี้เกิดขึ้นในหมู่คนที่เติบโตมาในยุคที่แผ่นเสียงรุ่งเรือง รวมถึง คนรุ่นใหม่ที่ยังไม่เคยสัมผัสสื่อออนไลน์ประเภทนี้มาก่อน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำห้องสมุด แผ่นเสียงทั้งในไทยและต่างประเทศที่รวบรวมและให้บริการแผ่นเสียง โดยห้องสมุดแต่ละแห่งมีคอลเลกชัน และบริการที่มีลักษณะเด่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าและการพักผ่อนหย่อนใจ

คำสำคัญ : แผ่นเสียง, เครื่องเล่นแผ่นเสียง, ห้องสมุดแผ่นเสียง, ห้องสมุด

(Received: 26 December 2023; Revised: 29 February 2024; Accepted: 20 March 2024)

¹ นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีภาษาและสารสนเทศ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: andaman.phuvijit@gmail.com

² ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และหน่วยปฏิบัติการวิจัยภูมิทัศน์สารสนเทศ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: wachiraporn.k@chula.ac.th

**Phonograph record library: A treasure of knowledge and entertainment reflecting
a flourishing society**

Andaman Phuvijitvaraporn¹, Wachiraporn Klungthanaboon²

Abstract

A phonograph record is a type of audio resource that was used to record music, historical events, or various fields of knowledge in a certain era. This makes it an excellent piece of evidence for study, and it also provides enjoyment. Although phonograph records have been replaced by other information formats, nowadays, they have become popular again in Thailand and other countries. The resurgence is evident among those who grew up in the glory days of the phonograph record, as well as among the new generation, who have never experienced this type of analog media before. This article aims to introduce phonograph record libraries in Thailand and other countries that collect and provide phonograph records. Each library has different unique collections and services, which are useful for both research and recreation.

Keywords: Phonograph Record, Phonograph, Phonograph Record Library, Library

¹ Undergraduate Student, Language and Information Technologies Program, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
E-mail: andaman.phuvijit@gmail.com

² Department of Library Science, and Information Landscape Research Unit, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
E-mail: wachiraporn.K@chula.ac.th

บทนำ

“แผ่นเสียง” สื่อออนไลน์ที่ได้รับความนิยมตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 จนกระทั่งแผ่นซีดีได้เข้ามาแทนที่เมื่อปลายทศวรรษที่ 1980 ได้กลับสู่ความรุ่งเรืองในยุคที่มีบริการสตรีมมิ่งในปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2565 สมาคมอุตสาหกรรมแผ่นเสียงในสหรัฐอเมริกาพบว่ายอดขายแผ่นเสียงในปีดังกล่าวสูงกว่าซีดีเป็นครั้งแรกในรอบ 35 ปี จนหลาย ๆ คนกล่าวว่านี่คือ “การคืนชีพของไวนิล” (Vinyl revival) (Serisamran, 2023) นอกจากนี้ผลการสำรวจของ MRC Data บริษัทผู้ให้บริการข้อมูลและการวิเคราะห์แก่ธุรกิจและผู้บริโภคคนตรี พบว่า คนกลุ่มเจนเอเรชั่น Z ผู้เติบโตมาในยุคดิจิทัลเต็มรูปแบบ ซื้อแผ่นเสียงไวนิลมากกว่าคนกลุ่มเจนเอเรชั่น Y ในปี พ.ศ. 2564 อีกด้วย (Jones, 2021) เมื่อแผ่นเสียงเป็นตัวเลือกที่ดีสำหรับผู้ที่โหยหาอดีต อยากสัมผัสประสบการณ์แปลกใหม่ หรือต้องการฟังเพลงคุณภาพเสียงที่ดีและจับต้องได้ รวมถึงแผ่นเสียงยังมีคุณค่าต่อการศึกษาเรื่องราวและความรู้ในอดีตผ่านบทเพลง หรือศึกษางานออกแบบจากปกแผ่นเสียง ความครึกครื้นของห้องสมุดแผ่นเสียงในต่างประเทศและประเทศไทยจึงเพิ่มสูงขึ้น โดยแต่ละที่มีคอลเลกชันแผ่นเสียงและบริการเกี่ยวกับแผ่นเสียงที่มีเอกลักษณ์ต่างกันออกไป

ความสำคัญและลักษณะของแผ่นเสียง

หลังจากที่ โทมัส เอวา เอดิสัน คิดค้นเครื่องบันทึกเสียงลงบนวัสดุทรงกระบอกได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1877 สิบปีต่อมา อิมิล เบอร์ไลเนอร์ ได้ลงบันทึกเสียงลงบนวัสดุทรงแบนราบ ทำให้สามารถบันทึกเสียงที่มีความยาวมากขึ้นและใช้งานได้สะดวกมากขึ้น จากนั้นเขาก็ได้พัฒนาเรื่อยมาจนเกิดเป็น “แผ่นเสียงครั้ง” ในปี ค.ศ. 1891 แผ่นเสียงครั้งทำมาจากนิกเกิลผสมกับทองแดงและเคลือบด้วยเซลล์ลุดรผสม มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 10 นิ้ว ใช้งานกับเครื่องเล่นแผ่นเสียงแบบไขลาน โดยเล่นด้วยความเร็ว 78 รอบต่อนาที

ประเทศไทยได้นำเข้าเทคโนโลยีบันทึกเสียงด้วยกระบอกเสียงตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 หรือ พ.ศ. 2437 และหลังจากนั้น มีการนำกระบอกเสียงไปอัดเป็นแผ่นเสียงครั้งที่ต่างประเทศและนำกลับเข้ามาขาย จนกระทั่งในสมัยปลายรัชกาลที่ 6 คนไทยได้ผลิตแผ่นเสียงของตนเอง เช่น แผ่นเสียงตรากระต่าย ตรากบรอบ พักตร์สีทอง เป็นต้น และได้รับความนิยมยิ่งขึ้นเมื่อเพลงลูกกรุงได้ถือกำเนิดขึ้น

ในเวลาต่อมา แผ่นเสียงได้พัฒนาเป็น “แผ่นเสียงไวนิล” ในปี ค.ศ. 1930 แผ่นเสียงไวนิลทำมาจากโพลีเมอร์สังเคราะห์ มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 12 นิ้ว เล่นด้วยความเร็ว 33 1/3 รอบต่อนาที มีคุณภาพเสียงที่ดีกว่าและน้ำหนักเบากว่าแผ่นเสียงครั้ง และเมื่อปี ค.ศ. 1949 ได้มี “แผ่นซิงเกิล” หรือแผ่นเสียงไวนิลที่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 7 นิ้ว เล่นด้วยความเร็ว 48 รอบต่อนาที สำหรับบันทึกเพลง 1-2 เพลง (Ministry of Culture. Fine Arts Department. National Library of Thailand, n.d.)

แผ่นเสียงครึ่ง

แผ่นเสียงไวนิล

แผ่นซิงเกิล

แผ่นเสียงไวนิลทำรายได้มากขึ้นจนเป็นธุรกิจระดับโลก และได้รับความนิยมเรื่อยมา จนกระทั่งรุ่งเรืองขีดสุดในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 โดยเฉพาะหลังช่วงที่ระบบสเตอริโอเกิดขึ้น ในระหว่างนั้น เทปคาสเซ็ทก็ได้รับความนิยมเช่นกัน อย่างไรก็ตาม แผ่นเสียงก็ได้เข้าสู่ยุคตกต่ำด้วยการเข้ามาแทนที่ของซีดีในปลายทศวรรษที่ 1980 เมื่อซีดีครองตลาดเกือบทั้งหมด โดยช่วงทศวรรษที่ 1990 ในต่างประเทศมีการผลิตแผ่นเสียงน้อยมาก นำไปสู่ราคาที่สูงขึ้น แต่ก็ยังให้ความสำคัญโดยมองว่าสามารถใช้โปรโมตงานในสถานีวิทย์ได้ดีกว่าซีดี ส่วนในประเทศไทย คนไทยส่วนใหญ่หันไปใช้ซีดีและมองว่าแผ่นเสียงตกยุคไปแล้ว (Satirarat, 2016)

สุดท้ายเทคโนโลยีดิจิทัลอย่าง MP3 ได้มาแทนที่สื่อเสียงอนาล็อกทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 2010 แผ่นเสียงกลับได้รับความนิยมอีกครั้งหนึ่ง คนในยุคปัจจุบันค่อย ๆ กลับมาฟังแผ่นเสียงกันมากขึ้น โดยเมื่อปี ค.ศ. 2022 สมาคมอุตสาหกรรมแผ่นเสียงในสหรัฐอเมริกาพบว่ายอดขายแผ่นเสียงในปี ค.ศ. 2022 สูงกว่าซีดีเป็นครั้งแรกในรอบ 35 ปี จนหลาย ๆ คนกล่าวว่านี่คือ “การคืนชีพของไวนิล” (Vinyl revival) (Serisamran, 2023)

แผ่นเสียงถือเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมของโลก ดังจะเห็นได้ว่าแผ่นเสียงได้สะท้อนความเจริญของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีบันทึกเสียงที่พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ความก้าวหน้าของการผลิตเพลง หรือองค์ความรู้ที่คนบันทึกมาเผยแพร่ ดังนั้นนอกเหนือจากการให้ความบันเทิงแล้ว แผ่นเสียงยังมีคุณค่าต่อการศึกษามาก เสียงบันทึกหรือเพลงสามารถส่งต่อเรื่องราว ความรู้ ความทรงจำ ประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ปกแผ่นเสียงก็สามารถใช้ศึกษางานออกแบบและการใช้ภาษาในแต่ละยุคสมัยได้

แผ่นเสียงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมดนตรีอีกด้วย สมัยก่อนศิลปินจะสามารถออกผลงานเพลงครั้งละไม่กี่เพลง แต่เมื่อมีแผ่นเสียงไวนิล ศิลปินจึงสามารถออกผลงานเพลงเป็นชุดอัลบั้มรวมเพลงเป็นสิบเพลงได้ รวมถึงการเกิดขึ้นของแผ่นเสียงไวนิลยังสร้างแนวเพลงร็อกแอนด์โรล ซึ่งเป็นแนวเพลงใหม่ของอเมริกา แผ่นเสียงจึงได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างชื่อเสียงให้ศิลปินทั่วโลกในยุคสมัยหนึ่ง

ห้องสมุดแผ่นเสียงในต่างประเทศ

สถานที่รวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์ รวมถึงเผยแพร่ความรู้และเพลงจากแผ่นเสียงในต่างประเทศมีหลากหลายแห่ง และยังคงได้รับความนิยมจากผู้ใช้อย่างมาก บทความนี้จะขอแนะนำแหล่งที่มีคอลเลกชันบริการ และกิจกรรมที่น่าสนใจเกี่ยวกับแผ่นเสียง ซึ่งแต่ละแห่งมีลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน

1. British Library

หอสมุดแห่งชาติอังกฤษ (British Library) ทำหน้าที่เก็บรวบรวมและดูแลทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทที่เผยแพร่ในสหราชอาณาจักร ทำให้มีคอลเลกชันขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยทรัพยากรที่สำคัญและมีมูลค่า อย่างสิ่งพิมพ์ถึง 200 ล้านรายการ ซึ่งส่วนใหญ่เก็บรักษาไว้ในคลังนอกสถานที่ ผู้ใช้จะต้องขอยืมล่วงหน้า และไม่สามารถยืมออกนอกสถานที่ได้ หอสมุดแห่งชาตินี้เป็นหน่วยงานของรัฐ

หอสมุดแห่งชาติอังกฤษมีแผ่นเสียงมากอันดับต้น ๆ ของโลก โดยจัดเก็บสื่อโสตทัศนประเภทแผ่น (Disc) ซึ่งรวมถึงแผ่นเสียงกว่าล้านแผ่นครบทุกหมวดเพลงจากทั่วโลก ซึ่งได้รับการอนุรักษ์จากค่ายเพลงและการเปิดรับบริจาค มีทั้งคอลเลกชันเพลงคลาสสิก (Classical music) ละครและวรรณกรรม (Drama and literature) ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral history) เพลงป๊อปและแจ๊ส (Popular music and jazz) เสียงบันทึกจากวิทยุ (Radio recordings) ภาษาพูดและภาษาถิ่น (Spoken language and dialects) เสียงสัตว์ป่าและเสียงธรรมชาติอื่น ๆ (Wildlife and other nature sounds) และเพลงพื้นเมือง (World and traditional music)

หอสมุดได้จัดเก็บแผ่นเสียงเหล่านี้ไว้ในห้องเฉพาะ ผู้ใช้สามารถฟังเพลงที่แปลงเป็นดิจิทัลแล้วภายในห้องอ่านของหอสมุดเท่านั้น โดยมีไฟล์กว่า 200,000 ไฟล์ ให้ฟังได้ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือหากผู้ใช้ต้องการฟังเพลงที่ยังไม่ได้แปลงเป็นดิจิทัล ก็สามารถนัดหมายขอใช้บริการได้ โดยสืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์ (<https://www.bl.uk/catalogues-and-collections>) และแจ้งรหัสประจำตำแหน่งจัดเก็บแก่เจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม อาจล่าช้าได้ถึง 8 สัปดาห์ถ้ามีกระบวนการสงวนรักษา (British Library, n.d.)

หอสมุดยังมีไฟล์ดิจิทัลจากสื่อเสียงทุกประเภท รวม 90,000 ไฟล์ให้ฟังออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ British Library Sounds (<https://www.bl.uk/subjects/sound>) และจะเพิ่มจำนวนไฟล์มากขึ้นต่อไปจาก

โครงการ Save Our Sounds ที่สนับสนุนโดย Heritage Lottery Fund โครงการนี้มีเป้าหมายที่จะแปลงเสียงที่หายากและเสื่อมสภาพกว่า 500,000 รายการให้เป็นดิจิทัล และนำมาเผยแพร่ทางออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ไฟล์เสียงบางรายการอาจสงวนสิทธิ์สำหรับผู้ใช้ออนไลน์จากสหราชอาณาจักรและสหภาพยุโรป

2. New York Public Library

ห้องสมุดประชาชนนิวยอร์ก (New York Public Library) มีที่ตั้งถึง 92 แห่ง สำหรับรวบรวมและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศแก่ประชาชนในรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาความรู้ และพัฒนาชุมชน ห้องสมุดนี้บริหารงานโดยองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร และจัดหาเงินทุนโดยภาครัฐและเอกชน

New York Public Library for the Performing Arts เป็นห้องสมุดที่เป็นส่วนหนึ่งของห้องสมุดประชาชนนิวยอร์ก ห้องสมุดแห่งนี้ได้รวบรวมคอลเลกชันสำหรับการศึกษาในสาขาการละคร ภาพยนตร์ การเต้นรำ ดนตรี และเสียงบันทึกจำนวนมาก ซึ่งรวมถึงคอลเลกชัน The Rodgers and Hammerstein Archives of Recorded Sound ที่รวบรวมเสียงบันทึก 700,000 รายการไว้ในสื่อหลายรูปแบบ รวมถึงแผ่นเสียงด้วย ห้องสมุดมีระบบสืบค้นหลากหลายรูปแบบสำหรับค้นหาแผ่นเสียง กล่าวคือ หากต้องการสืบค้นแผ่นเสียงที่มีความทันสมัยไม่เกินปี ค.ศ. 1979 ผู้ใช้จะต้องใช้บัตรรายการเพื่อใช้ค้นหาตำแหน่งแผ่นเสียง แต่ถ้าหากต้องการใช้แผ่นเสียงที่ผลิตหลังจากปี ค.ศ. 1979 ผู้ใช้สามารถสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์ได้ ส่วนคอลเลกชันพิเศษที่ได้รับมานั้น อาจมาพร้อมระบบสืบค้นที่จัดทำมาแล้ว

หากต้องการฟังแผ่นเสียง ผู้ใช้ไม่สามารถใช้งานแผ่นเสียงได้โดยตรงเนื่องจากห้องสมุดจำเป็นต้องสงวนรักษา แต่สามารถติดต่อขอใช้บริการจากบรรณารักษ์ได้ โดยบรรณารักษ์จะส่งคำขอใช้บริการผ่านคอมพิวเตอร์ไปยังช่างเทคนิคที่อยู่ในห้องเก็บของชั้นใต้ดิน เมื่อพบรายการที่ต้องการแล้วก็จะส่งไปยัง Listening booth ที่ออกแบบมาเป็นพิเศษ ซึ่งผู้ใช้สามารถสื่อสารกับช่างเทคนิคได้โดยตรงผ่านคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ ยังมีบริการส่งหน้าปกแผ่นเสียงและบันทึกข้อความที่อยู่ในปกแผ่นเสียง (Liner notes) มาให้ระหว่างฟังที่บูธด้วย (Helfet, 2017)

3. Brooklyn Public Library

Brooklyn Public Library เป็นห้องสมุดประชาชนที่ตั้งอยู่ในรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา มีพันธกิจในการสงวนรักษาและถ่ายทอดความรู้ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ สำหรับการศึกษาและนันทนาการ ห้องสมุดบริหารจัดการโดยองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำสัญญากับรัฐ และได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐเป็นหลัก รวมถึงจากเอกชนเช่นกัน

ห้องสมุดมีโซนแผ่นเสียงไวนิลที่เพิ่งเปิดให้บริการเมื่อปี ค.ศ. 2022 ปัจจุบันมีคอลเลกชันแผ่นเสียงประมาณ 400 แผ่น แบ่งเป็นหมวด ป๊อป (Pop) ฮิปฮอป (Hip-hop) คลาสสิก (Classical) คันทรี่ (Country) เพลงประกอบละครเพลง (Show tunes) และอื่น ๆ โดยมีฐานข้อมูลออนไลน์ (<https://www.bklynlibrary.org/search?catalog=true&materialtype=Music+LP>) สำหรับสืบค้นรายการ

ห้องสมุดมีบริการยืมคืนแผ่นเสียง ซึ่งผู้ใช้สามารถยืมแผ่นเสียงได้ 3 สัปดาห์ต่อครั้ง และไม่มีค่าธรรมเนียมเพิ่ม ซึ่งระบบสืบค้นออนไลน์ที่กล่าวมาจะแจ้งสถานะการยืมคืนด้วยว่าแผ่นเสียงใดถูกยืมอยู่ในขณะนั้น ผู้ใช้สามารถยืมแผ่นเสียงผ่านเครื่องยืมได้ด้วยตนเอง ผ่านแอปพลิเคชัน หรือติดต่อเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะมีวิธีการใช้และดูแลแผ่นเสียงบนเว็บไซต์ห้องสมุด นอกจากนี้ ห้องสมุดยังมีบริการเครื่องเล่นแผ่นเสียงให้ใช้ภายในห้องสมุด 2 เครื่อง และบริเวณนั้นจะมีวิธีใช้เครื่องเล่นแปะไว้ด้วย

เมื่อแรกเริ่มที่ห้องสมุดเปิดตัวคอลเลกชันแผ่นเสียง ทางห้องสมุดได้เชิญศิลปิน ได้แก่ Daisy the Great และ DJ AG มาแสดงดนตรีเพื่อเพิ่มความสนใจ ต่อจากนั้นก็มีกิจกรรม August Lunch Beats ที่ห้องสมุดจะให้บรรณารักษ์มาเปิดเพลงจากแผ่นเสียงในตอนกลางวัน รวมถึงเชิญ DJ Face Control มาครั้งหนึ่งด้วย (Weaver, 2022) ปีนี้ทางห้องสมุดยังจัดกิจกรรมผ่าน Social Media เช่น แจกแผ่นเสียงพร้อมลายเซ็น 1 รางวัล โดยให้ติดตาม Instagram กดไลก์ และแสดงความคิดเห็นได้โพสต์ และผู้ชนะจะมาจากการสุ่มความคิดเห็นที่ดีที่สุด

4. Nutly Public Library

Nutly Public Library เป็นห้องสมุดประชาชนในรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา มีพันธกิจในการทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล แนวคิดต่าง ๆ และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งสนับสนุนการอ่าน การหาข้อมูล และการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยคำนึงถึงงานภายใต้โครงสร้างที่ประกอบด้วยพลเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ และได้รับทุนจากหน่วยงานรัฐและการเปิดรับบริจาค

ห้องสมุดได้รับแรงบันดาลใจจากการกลับมาของความนิยมของแผ่นเสียงไวนิล และจัดทำคอลเลกชันแผ่นเสียงไวนิลในปี ค.ศ. 2017 เพื่อแนะนำสื่อทางเลือกประเภทนี้แก่ผู้ใช้ โดยห้องสมุดมองว่าสิ่งที่น่าดึงดูดของแผ่นเสียงคือประสบการณ์การเปิดฟังและศิลปะบนปกอัลบั้ม แม้คอลเลกชันแผ่นเสียงของที่นี่จะมีเพียง 100 แผ่นเท่านั้น แต่ประกอบไปด้วยแนวเพลงที่หลากหลาย ได้แก่ ป๊อป (Pop) ร็อก (Rock) แจ๊ส (Jazz) บลูส์ (Blues) คันทรี่ (Country) อาร์แอนด์บี (R&B) เพลงประกอบภาพยนตร์ (Soundtracks) และเป็นผลงานของศิลปินหลายยุคสมัย เช่น The Beatles, Pink Floyd, Johnny Cash, Adele, Coldplay, Taylor Swift เป็นต้น ห้องสมุดพยายามรวบรวมแผ่นเสียงให้ได้หลายแนวเพลง ทั้งเพลงเก่าเพลงใหม่อย่างสมดุลกัน (Kearny, 2018)

บริการที่น่าสนใจคือบริการยืมคืนแผ่นเสียงและเครื่องเล่นแผ่นเสียง โดยผู้ใช้เลือกใช้แผ่นเสียงได้ทั้งหมด และห้องสมุดมีบริการเครื่องเล่นแผ่นเสียง 3 เครื่อง ซึ่งมีลักษณะเป็นกล่องที่มีหูหิ้วเหมือนกระเป๋า สามารถพกพาได้สะดวก ผู้ใช้สามารถยืมได้ 1 สัปดาห์ต่อครั้ง โดยไม่สามารถต่อเวลาได้

ส่วนกิจกรรมเกี่ยวกับแผ่นเสียง ได้แก่ ‘Record listening party’ ให้คนมานำเสนอเกี่ยวกับแผ่นเสียงที่ตัวเองชอบ ครั้งหนึ่งได้เชิญ John Lambert เจ้าของร้านขายแผ่นเสียงมาเสวนา ‘Color and distress with vinyl records’ มีภาพสำหรับบรรยายสีมาให้ พร้อมกับกินขนมและฟังแผ่นเสียงไปด้วย (Nutley Public Library, 2020)

5. Purchase College Library

Purchase College Library เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยในรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา มีพันธกิจในการสนับสนุนการสอน การเรียน และการวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และชุมชนโดยรอบ ห้องสมุดบริหารงานโดยมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐ

ห้องสมุดมีคอลเลกชันแผ่นเสียงไว้นิลกว่า 6,000 แผ่น โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลออนไลน์ (https://suny-pur.primo.exlibrisgroup.com/discovery/search?sortby=rank&vid=01SUNY_PUR:01 SUNY_PUR&lang=en) โดยในเว็บไซต์จะมีขั้นตอนการสืบค้นอย่างละเอียดว่าต้องหามาเลขเรียกแผ่นเสียงอย่างไร เมื่อค้นหาแผ่นเสียงที่ต้องการเจอแล้ว ผู้ใช้ต้องจดเลขเรียกแผ่นเสียง (Call number) เพื่อเดินไปหาแผ่นเสียงบนชั้น หากพบแล้วจะต้องไปติดต่อบรรณารักษ์เพื่อจะนำไปฟังที่ Listening Stations ซึ่งมีเครื่องเล่น 2 เครื่องให้บริการ (Gervasio, 2022)

6. Music Library + Understage

ห้องสมุด Music Library + Understage ตั้งอยู่ที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ โดยบริษัท Hyundai Card เป็นผู้ก่อตั้งขึ้นเพื่อมอบโอกาสให้คนเกาหลีได้สัมผัสเพลงที่หลากหลายและการแสดงดนตรี ที่นี้จึงมีทั้งห้องสมุดแผ่นเสียงและฮอลล์จัดแสดงคอนเสิร์ต (Ediriwira, 2015) อย่างไรก็ดี ห้องสมุดสงวนสิทธิ์การใช้บริการสำหรับผู้ที่มีบัตรเครดิต Hyundai Card เท่านั้น แต่เจ้าของบัตรสามารถชวนผู้อื่นมาได้ไม่เกิน 2 คน

ห้องสมุดมีคอลเลกชันแผ่นเสียงไว้นิลมากกว่า 10,000 แผ่น โดยประกอบด้วยอัลบั้มหายากที่สุดในโลก 400 แผ่น แผ่นเสียงทั้งหมดแบ่งได้เป็นหลากหลายแนวเพลงได้แก่ แจ๊ส (Jazz) ร็อก (Rock) โซล (Soul) ฮิปฮอป (Hip hop) เกาหลี (Korean) และเพลงพื้นเมือง (World music) ซึ่งทางห้องสมุดได้ให้คำแนะนำในวงการเป็นผู้จัดทำหมวกสำหรับยุคสมัยของเพลง มีตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 ถึงปัจจุบัน (Hyundai Card Music Library, 2021) นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับดนตรี 4,000 กว่าเล่ม

ผู้ใช้สามารถค้นหาแผ่นเสียงจากแอปพลิเคชันที่ให้บริการฐานข้อมูลสำหรับสืบค้น ซึ่งจะบอกตำแหน่งของแผ่นเสียงนั้น ๆ อีกทั้งทางห้องสมุดยังมีแท็บเล็ตให้ใช้ฐานข้อมูลนี้ได้ ผู้ใช้สามารถเลือกแผ่นเสียงได้ 3 แผ่นต่อครั้ง ไปนั่งฟังที่จุดนั่งฟัง 9 จุด ซึ่งมีเครื่องเล่นแผ่นเสียงให้บริการในแต่ละจุด นอกจากนี้ยังมี DJ Station ที่ผู้ใช้สามารถขอให้เปิดเพลงจากแผ่นเสียงได้

7. Tokyo Bunka Kaikan

ฮอลล์จัดแสดงคอนเสิร์ตในเมืองโตเกียว ประเทศญี่ปุ่นแห่งนี้มีห้องสมุดดนตรี (Music Library) ที่จัดเก็บสื่อเกี่ยวกับดนตรีญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม ดนตรีประจำชาติ โอเปร่า ดนตรีคลาสสิก เพื่อให้คนที่อยู่ในช่วงวัยมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นต้นไปสามารถเข้ามาฟังและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับดนตรีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ที่นี่บริหารงานโดยมูลนิธิประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกรุงโตเกียว องค์กรของรัฐบาลญี่ปุ่น

ห้องสมุดมีคอลเลกชันแผ่นเสียงไวโนลจำนวน 39,000 แผ่น ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงที่จัดการแสดงที่นี่เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีโน้ตดนตรี 34,000 ผลงาน หนังสือเกี่ยวกับดนตรีทั่วไป 20,000 เล่ม และนิตยสารเกี่ยวกับดนตรี 690 เล่ม (Tokyo Bunka Kaikan, n.d.)

ระบบสืบค้น OPAC ของที่นี่ไม่สามารถสืบค้นแผ่นเสียงไวโนลได้ แต่จะมีผู้ับตรรายการเพื่อใช้ค้นหาตำแหน่งแผ่นเสียงที่เรียงตามตัวอักษรภาษาอังกฤษของชื่อศิลปิน ผู้ใช้สามารถเลือกแผ่นเสียงไปฟังที่ Viewing and listening room โดยมีเครื่องเล่นแผ่นเสียง 7 เครื่อง (JapanKnowledge, n.d.) แต่หากเป็นผู้ใช้วัยประถมศึกษาต้องมีผู้ปกครองมาด้วย

ห้องสมุดแผ่นเสียงในประเทศไทย

ห้องสมุดแผ่นเสียงที่ทำหน้าที่รวบรวมและให้บริการแผ่นเสียงในประเทศไทยมีเพียงไม่กี่แห่ง แม้จะมีคอลเลกชันแผ่นเสียงที่เต็มไปด้วยคุณค่า แต่ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างทั่วถึงในไทย บทความนี้จะขอแนะนำหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งมีสารสนเทศเกี่ยวกับดนตรีที่หลากหลาย รวมถึงบริการฟังเพลงจากแผ่นเสียง และห้องสมุดแผ่นเสียงของพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ กรมประชาสัมพันธ์ แหล่งรวมแผ่นเสียงจำนวนมากที่สุดในประเทศ

1. หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9

หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 รวบรวมสารสนเทศเกี่ยวกับดนตรีและเพลงพระราชนิพนธ์ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร รูปภาพ โน้ตเพลง ซีดี ดีวีดี วิดีทัศน์ และแผ่นเสียง (Ministry of Culture. Fine Arts Department, National Library, 2020) ดำเนินงานโดยกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

สำหรับคอลเลกชันแผ่นเสียง แผ่นเสียงเกือบทั้งหมดถูกจัดเก็บไว้ในห้องอนุรักษ์แผ่นเสียง ซึ่งไม่ได้เปิดให้คนเข้าไปเข้าชม หอสมุดมีจำนวนแผ่นเสียงประมาณหลักพันแผ่นแต่ไม่เก็บหมื่นแผ่น โดยได้รับบริจาคมาทั้งสิ้น ชนิดของแผ่นเสียง มีทั้งแผ่นเสียงครึ่ง และแผ่นเสียงไวนิล แม้แผ่นเสียงทั้งหมดมีการจัดระเบียบ แต่ก็ยังไม่มีป้ายบอกชัดเจน มีเพียงเจ้าหน้าที่หน้าที่ที่บรรยายได้ หากต้องการเข้าชมจะต้องทำหนังสือล่วงหน้า โดยมีบริการพาชมแบบกลุ่ม นำชมคอลเลกชันแผ่นเสียง และมีเครื่องเล่นแผ่นเสียงแบบไขลานให้ลองเปิดฟัง

หอสมุดได้นำแผ่นเสียงครึ่งตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาแปลงเป็นไฟล์ดิจิทัล และปัจจุบันกำลังทยอยแปลงเป็นดิจิทัลให้ครบ และมีห้องบริการเพลงพระราชนิพนธ์ ซึ่งประกอบด้วยคอมพิวเตอร์จำนวนมากกว่า 10 เครื่องที่สามารถเปิดฐานข้อมูลไฟล์เพลงแผ่นเสียงครึ่งดังที่กล่าวมา หากผู้ใช้ต้องการฟังเพลงเต็มเพลงต้องมาฟังที่นี่ ไม่เช่นนั้นสามารถฟังออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ได้เพียงประมาณ 10 วินาที (https://music9.nlt.go.th/Home/ViewAll_Audio) เนื่องจากข้อจำกัดด้านกฎหมายเรื่องลิขสิทธิ์ อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้สืบค้นออนไลน์ล่วงหน้าได้ว่าหอสมุดว่าเพลงอะไรบ้าง

ภายในห้องเดียวกันนี้ตรงมุมแผ่นเสียง ประกอบด้วยเครื่องเล่นแผ่นเสียง 2 เครื่อง และ แผ่นเสียงไวนิลราว 150 แผ่น ที่จัดไว้ให้ใช้บริการ ซึ่งประกอบด้วยเพลงไทยและสากล โดยเพลงใหม่สุดอยู่ในยุคทศวรรษที่ 1990 ห้องสมุดจัดวางแผ่นเสียงทั้งหมดไว้รวมกันโดยไม่มีการจัดเรียงเป็นหมวดหมู่ใด ๆ

2. ห้องสมุดแผ่นเสียงในพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ กรมประชาสัมพันธ์

ห้องสมุดแผ่นเสียงเป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ กรมประชาสัมพันธ์ จากที่ในอดีต กรมประชาสัมพันธ์เคยเปิดเพลงจากแผ่นเสียงทางสถานีวิทยุตลอดช่วงที่แผ่นเสียงรุ่งเรือง ทำให้มีแผ่นเสียงกว่า 100,000 แผ่น จนกระทั่งถึงยุคที่ความนิยมหมดลง เมื่อแผ่นเสียงเหล่านั้นไม่ได้รับการดูแลรักษา กรมประชาสัมพันธ์จึงได้จัดทำและเปิดตัวห้องสมุดแผ่นเสียง เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565 เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการด้านแผ่นเสียง (Nattaya L., 2022) ผู้ดูแลห้องสมุดแห่งนี้เป็นเจ้าของที่ของกรมประชาสัมพันธ์

ห้องสมุดแผ่นเสียงมีคอลเลกชันแผ่นเสียง ได้แก่ แผ่นเสียงครึ่ง จำนวน 5,000 แผ่น ซึ่งถูกนำไปแปลงเป็นดิจิทัล และแผ่นเสียงไวนิล จำนวน 30,000 แผ่น และกำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำห้องใหม่เพื่อเก็บแผ่นเสียงไวนิลส่วนที่เหลือทั้งหมด แผ่นเสียงไวนิลในห้องสมุด ประกอบด้วย เพลงไทย ซึ่งจัดหมวดหมู่หลักเป็นสตริง ลูกทุ่ง ลูกกรุง และเพลงสากล ส่วนยุคสมัยของแผ่นเสียงไวนิลทั้งหมดจะอยู่ในทศวรรษที่ 1950-1990

ห้องสมุดแผ่นเสียงมีระบบสืบค้นเพลงที่แปลงเป็นดิจิทัลจากแผ่นเสียงครั้งทางคอมพิวเตอร์ให้บริการอยู่ 2 เครื่อง โดยสามารถมาฟังได้เพียงทางคอมพิวเตอร์ของที่นี่เท่านั้น ทางห้องสมุดไม่อนุญาตให้หยิบหรือเปิดแผ่นเสียงครั้งด้วยเครื่องเล่นแผ่นเสียงเนื่องจากมีความจำเป็นต้องอนุรักษ์ นอกจากนี้ ผู้ใช้ฟังเพลงจากแผ่นเสียง โดยมีเครื่องเล่นทั้งหมด 3 เครื่อง ไว้ให้บริการ

ที่นี่มีการจัดกิจกรรม ‘Hall of fame’ โดยทางห้องสมุดแผ่นเสียงจะเชิญศิลปินมาเซ็นลายเซ็นบนปกแผ่นเสียงและนำมาจัดแสดง รวมถึงมีกิจกรรมที่จัดร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น นำแผ่นเสียงไวนิล 500 แผ่นไปจัดแสดงและเปิดให้ฟังในงาน Record Store Day BKK 2023 (Sukkong, 2023)

ความแตกต่างและจุดร่วมของห้องสมุดแผ่นเสียง

ห้องสมุดแผ่นเสียงที่กล่าวมาในแต่ละที่ล้วนมีจุดเด่นและเอกลักษณ์ในแบบของตนเอง อันเกิดจากจุดประสงค์ของห้องสมุด หรือหน่วยงานที่บริหารจัดการงานห้องสมุด อย่างไรก็ตาม เราจะเห็นถึงสิ่งที่ห้องสมุดแผ่นเสียงแต่ละแห่งมีร่วมกันด้วย โดยสามารถแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. คอลเลกชันแผ่นเสียง

ประเภทของแผ่นเสียงที่ห้องสมุดแผ่นเสียงแต่ละแห่งมีนั้นแตกต่างกัน ห้องสมุดที่มีทั้งแผ่นเสียงครั้งและแผ่นเสียงไวนิล ได้แก่ British Library, New York Public Library, หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และห้องสมุดแผ่นเสียง กรมประชาสัมพันธ์ ส่วนห้องสมุดบางแห่งมีเฉพาะแผ่นเสียงไวนิล ได้แก่ Brooklyn Public Library, Nutly Public Library, Purchase College Library, Music Library + Understage และ Tokyo Bunka Kaikan ซึ่งหากมีแผ่นเสียงครั้งด้วยอาจเป็นสื่อเสียงตั้งแต่ ค.ศ. 1891 เป็นต้นมา ทำให้มีความหลากหลายของยุคสมัยมากกว่า แต่หากมีเฉพาะแผ่นเสียงไวนิลจะเป็นสื่อเสียงหลัง ค.ศ. 1930 แล้วเท่านั้น

สำหรับเสียงบันทึกในแผ่นเสียง ห้องสมุดแผ่นเสียงทุกแห่งมีแผ่นเสียงที่บันทึกเพลงทั้งสิ้น ซึ่งประกอบด้วยแนวเพลงที่หลากหลายตามการจัดหมวดหมู่ของแต่ละที่ รวมถึงห้องสมุดบางแห่งมีแผ่นเสียงที่บันทึกเสียงอื่นนอกจากเพลง เช่น British Library มีแผ่นเสียงที่บันทึกประวัติศาสตร์บอกเล่า บันทึกเสียงของภาษาพูดและภาษาถิ่น New York Public Library มีแผ่นเสียงบันทึกสุนทรพจน์ของประธานาธิบดี

นอกจากนี้ เราจะเห็นถึงจุดร่วมของห้องสมุดที่เพิ่งจัดทำคอลเลกชันแผ่นเสียงไม่กี่ปี ว่าห้องสมุดเหล่านี้ได้มีการจัดหาแผ่นเสียงยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่แผ่นเสียงกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งไว้ด้วย เช่น Brooklyn Public Library, Nutly Public Library และ Music Library + Understage อย่างไรก็ตาม ห้องสมุดแผ่นเสียง กรมประชาสัมพันธ์ที่เพิ่งเปิดตัวเมื่อปี พ.ศ. 2565 ยังไม่มีแผ่นเสียงยุคปัจจุบันใน

คอลเลกชัน แม้จะมีการผลิตแผ่นเสียงเพลงไทยยุคใหม่แล้ว อาจเป็นเพราะยังไม่ได้มีเป้าหมายในการเพิ่มแผ่นเสียง เพราะยังนำแผ่นเสียงเก่ามาจัดแสดงได้ไม่ครบ การเพิ่มแผ่นเสียงยุคปัจจุบันจะยิ่งสร้างความสมบูรณ์ของคอลเลกชันเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

2. การบริการ

2.1 บริการไฟล์เสียงจากการแปลงแผ่นเสียงเป็นดิจิทัล

British Library และ New York Public Library ให้บริการฟังไฟล์แผ่นเสียงทุกประเภทที่แปลงเป็นดิจิทัลแล้วผ่านคอมพิวเตอร์ในห้องสมุดเท่านั้น เนื่องจากคลังแผ่นเสียงมีขนาดใหญ่มาก และมีกระบวนการสงวนรักษา ทั้งสองแห่งมีไฟล์จำนวนมาก แต่ก็กำลังทยอยแปลงเป็นดิจิทัลเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม มีความพยายามที่จะลดข้อจำกัดนี้ โดยผู้ใช้สามารถนัดหมายให้เจ้าหน้าที่แปลงแผ่นเสียงเป็นดิจิทัลเตรียมไว้ให้

ส่วนหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และห้องสมุดแผ่นเสียง กรมประชาสัมพันธ์ได้ให้บริการฟังไฟล์แผ่นเสียงที่แปลงเป็นดิจิทัลแล้วผ่านคอมพิวเตอร์ในห้องสมุดเช่นกัน แต่เฉพาะแผ่นเสียงครั้งเท่านั้น ซึ่งหอสมุดดนตรีฯ กำลังทยอยแปลงให้ครบ ส่วนห้องสมุดแผ่นเสียงแปลงครบแล้ว

สำหรับบริการฟังเพลงจากแผ่นเสียงทางเว็บไซต์พบเฉพาะ British Library เท่านั้น ซึ่งคาดว่าห้องสมุดที่อื่นอาจมีปัญหาด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 สามารถฟังได้เพียง 10 วินาทีแรกเท่านั้น เป็นต้น

การใช้วิธีแปลงแผ่นเสียงเป็นดิจิทัลแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดเหล่านั้นอาจมีความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์ตัวแผ่นเสียง โดยเฉพาะแผ่นเสียงครั้ง ที่มีความเปราะบางและหักง่าย แต่ในขณะเดียวกัน ห้องสมุดก็เห็นว่าสิ่งที่แผ่นเสียงบรรจุอยู่นั้นมีคุณค่าต่อการเผยแพร่ การนำมาแปลงเป็นไฟล์ดิจิทัลให้คนได้ฟังย่อมดีกว่าการเก็บไว้เฉย ๆ

2.2 บริการเครื่องเล่นแผ่นเสียง

ห้องสมุดแผ่นเสียงทั้งหมด นอกเหนือจาก British Library และ New York Public Library มีบริการเครื่องเล่นแผ่นเสียง สำหรับฟังแผ่นเสียงไวน์ลได้ ซึ่งถือเป็นบริการที่ทำให้ประสบการณ์การฟังแผ่นเสียง ตั้งแต่การนำแผ่นออกจากซองมาวางและวางหัวเข็มให้พอดี บริการนี้ทำให้คนที่เกิดมาในยุคดิจิทัลเต็มรูปแบบได้สัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของสื่อเสียงสมัยก่อน อีกทั้งคนรุ่นเก่าที่โหยหาอดีตสามารถมาใช้งานได้

ห้องสมุดบางแห่งมีบริการยืมคืนแผ่นเสียง เช่น Brooklyn Public Library จนถึงให้ยืมเครื่องเล่นแผ่นเสียงด้วย เช่น Nutly Public Library ทำให้ผู้ใช้นำแผ่นเสียงกลับไปใช้ได้เต็มที่และสะดวกสำหรับคนที่อาศัยอยู่ที่ห่างไกลห้องสมุด อย่างไรก็ตาม ทางห้องสมุดจะต้องมีกฎระเบียบในการยืมคืนที่รัดกุมในการให้บริการและการดูแลรักษาคอลเลกชัน ยิ่งห้องสมุดที่มีแผ่นเสียงที่มีความจำเป็นต้องอนุรักษ์จำนวนมาก ทำให้เราอาจยังไม่ค่อยเห็นบริการนี้

เราอาจอนุมานได้ว่า New York Public Library มีความพยายามที่จะมอบประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของการฟังแผ่นเสียงเช่นกัน เพราะนอกจากการให้บริการไฟล์เสียงแล้ว ยังมีบริการส่งหน้าปกแผ่นเสียงและบันทึกข้อความที่อยู่ในปกแผ่นเสียง (Liner notes) มาให้ระหว่างฟังที่บูธ ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องได้ต่างกับการฟังเพลงในรูปแบบดิจิทัล

2.3 ให้บริการระบบสืบค้นรายการแผ่นเสียง

ห้องสมุดแต่ละแห่งมีระบบสืบค้นรายการแผ่นเสียงที่แตกต่างกัน ได้แก่ ระบบสืบค้นด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งบางแห่งสามารถสืบค้นด้วยฐานข้อมูลออนไลน์ หรือบางแห่งต้องสืบค้นทางฐานข้อมูลออฟไลน์ กล่าวคือสืบค้นด้วยคอมพิวเตอร์ของห้องสมุดเท่านั้น และการสืบค้นด้วยระบบมือ อย่างการใช้ตัวบัตร์รายการเพื่อใช้ค้นหาตำแหน่งแผ่นเสียง ห้องสมุดทุกแห่งที่ให้บริการฟังแผ่นเสียงจากเครื่องเล่นแผ่นเสียงทั้งหมด นอกเหนือจาก Nutly Public Library และห้องสมุดในไทยทั้งสองแห่ง สามารถใช้ระบบสืบค้นหาตำแหน่งของแผ่นเสียงไวนิลและหาหีบจากชั้นมาใช้งานได้เลย

ระบบสืบค้นมีส่วนช่วยในการใช้งานห้องสมุดอย่างยิ่ง โดยเฉพาะห้องสมุดที่มีคอลเลกชันแผ่นเสียงขนาดใหญ่ โดย Nutly Public Library และหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ยังมีคอลเลกชันแผ่นเสียงที่ให้บริการขนาดเล็ก ในขณะที่ ห้องสมุดแผ่นเสียง กรมประชาสัมพันธ์มีคอลเลกชันขนาดใหญ่ที่ยากต่อการค้นหาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามที่ทราบว่าห้องสมุดแห่งนี้เป็นสถานที่เดียวที่ดูแลโดยเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในแขนงอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับระบบห้องสมุดโดยตรง อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ห้องสมุดได้เห็นถึงปัญหาและมีความต้องการที่จะจัดทำระบบสืบค้น

การใช้ระบบสืบค้นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดจะทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งระบบสืบค้นผ่านทางออนไลน์ถือว่าตอบโจทย์ที่สุดในยุคดิจิทัลแบบปัจจุบัน นอกจากนี้ การนำคอลเลกชันออกมาเผยแพร่ให้ผู้คนได้ใช้นั้น จะเป็นประโยชน์มากกว่าการเก็บรักษาไว้เพียงอย่างเดียว อย่างหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่มีแผ่นเสียงไวนิลจำนวนมาก แต่เก็บไว้ที่ห้องอนุรักษ์โดยไม่ได้เปิดห้องหรือใช้วิธีการแปลงเป็นดิจิทัล

3. การจัดกิจกรรม

ห้องสมุดที่เพิ่งมีคอลเลกชันแผ่นเสียงหลังจากที่แผ่นเสียงกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง มักจัดกิจกรรมดึงดูดผู้ใช้ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมเพื่อความเพลิดเพลิน เช่น เชิญศิลปินมาแสดงดนตรีหรือให้ลายเซ็น เชิญดีเจมาเปิดเพลง หรือกิจกรรมหรือให้ความรู้ เช่น งานเสวนากับเจ้าของร้านขายแผ่นเสียง กิจกรรมเหล่านี้จะมีส่วนช่วยในการดึงดูดทั้งคนรุ่นใหม่และรุ่นเก่าให้หันมาสนใจแผ่นเสียง

การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับแผ่นเสียงเป็นการทำให้คอลเลกชันแผ่นเสียง รวมถึงตัวห้องสมุดเอง มีชีวิตชีวามากขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีคนที่ยังไม่มีประสบการณ์ใช้แผ่นเสียงจำนวนมาก ห้องสมุดอาจพิจารณาการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือชุมชนคนรักแผ่นเสียงในการจัดกิจกรรม

บทสรุป

ห้องสมุดแผ่นเสียงแต่ละที่ให้ประสบการณ์แก่ผู้ใช้ที่ต่างกันออกไป แม้ของแต่ละประเทศจะมีความหลากหลายและโดดเด่นมากกว่า แต่ประเทศไทยก็มีความพยายามที่จะพัฒนาแหล่งเหล่านี้เช่นเดียวกัน ซึ่งสามารถนำข้อดีของที่ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ได้ต่อไป การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้จักแหล่งต่าง ๆ รวมถึงคอยปรับปรุงทรัพยากรและบริการให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ในช่วงที่แผ่นเสียงกำลังกลับมาได้รับความนิยมอย่างทุกวันนี้ จะเป็นการเชิญชวนให้ทุกคนที่สนใจหรือไม่เคยสนใจแผ่นเสียงมาใช้บริการมากขึ้น และคนกลุ่มนี้เองจะเป็นผู้นุรักษ์ “แผ่นเสียง” สื่ออนาล็อกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

References

- British Library. (n.d.). **How to use the Listening and Viewing service**. Retrieved October 29, 2023, from <https://www.bl.uk/help/listening-and-viewing-service>
- Brooklyn Public Library. (2023). **Vinyl Collection**. Retrieved October 29, 2023, from <https://www.bklynlibrary.org/locations/central/vinyl-collection>
- Ediriwira, A. (2015). **10,000-record strong vinyl library opens in Seoul**. Retrieved October 30, 2023, from <https://thevinylfactory.com/news/10000-record-strong-vinyl-library-opens-in-seoul>
- Helfet, G. (2017). **The incredible record libraries where you can listen to vast archives for free**. Retrieved October 29, 2023, from <https://thevinylfactory.com/features/incredible-record-libraries-vast-archives>
- Hyundai Card Music Library. (2021). Retrieved October 30, 2023, from <https://newsroom.hcs.com/>

- front/board/Hyundai-Card-Music-Library-2?country=en
- JapanKnowledge. (n.d.) **東京文化会館音楽資料室**. Retrieved October 30, 2023, from <https://japanknowledge.com/articles/libguide/025.html>
- Kearny, R. (2018). New Life for a Classic Format. **New Jersey Libraries Newsletter**, 16(2), 1-4. Retrieved October 29, 2023, from <https://njla.memberclicks.net/assets/Newsletters/NEWSletter-fall-2018.pdf>
- Ministry of Culture. Fine Arts Department. National Library of Thailand. (2020). **King Rama IX Music Library**. Retrieved October 31, 2023, from <https://www.nlt.go.th/library/157-หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว-รัชกาลที่-๙> [In Thai]
- Ministry of Culture. Fine Arts Department. National Library of Thailand (n.d.). **Phonograph Record in Siam**. Retrieved December 18, 2023, from <https://www.nlt.go.th/service/1498-แผ่นเสียงในสยาม> [In Thai]
- Nattaya L. (2022). **“Record Library at Public Relations Department” Timeless entertainment**. Retrieved October 31, 2023, from <https://www.sanook.com/travel/1434021> [In Thai]
- Prachumpol, P. (2000). **Antique Phonograph & Gramophone: The Legend of Science and Art**. **Antique Phonograph & Gramophone Thai Society**. Bangkok: Antique Phonograph & Gramophone Thai Society. [In Thai]
- Satirarat, A. (2016). **The evolution of record players and phonographs by Anusorn Satirarat**. Retrieved December 18, 2023, from <https://www.sanook.com/music/2380221>
- Serisamran, T. (2023). **Vinyl record sales surpass CDs for the first time in 35 years, with 5 reasons why vinyl records are highly popular**. Retrieved December 18, 2023, from <https://www.beartai.com/lifestyle/1226816> [In Thai]
- Sukkong, P. (2023). **Record Store Day BKK 2023, the biggest record event of the year, returns this 29-30 April at BACC**. Retrieved October 31, 2023, from <https://thestandard.co/life/record-store-day-bkk-2023> [In Thai]
- Tokyo Bunka Kaikan. (n.d.) **About our Music Library**. Retrieved October 30, 2023, from <https://www.t-bunka.jp/en/library/about.html>
- Weaver, S. (2022). **You can now listen to and browse from 400 vinyl records at the library**. Retrieved October 29, 2023, from <https://www.timeout.com/newyork/news/you-can-now-listen-to-and-browse-from-400-vinyl-records-at-the-library-080822>